

ULUG'BEK HAMDAMNING "ATIRGUL" TO'PLAMIDAGI ALLYUZIV
NOMLAR

Sharipova Dilafruz Sattarovna

dsaripova882@gmail

Annotatsiya: Ushbu tezisda o'zbek adabiyotining ko'rkam namoyandasi Ulug'bek Hamdamning "Atirgul" she'riy to'plamida qo'llangan allyuziv nomlarning badiiy va mazmuniy funksiyalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Ulug'bek Hamdam, "Atirgul", allyuziya, she'riy nom, badiiy tahlil, lirik qahramon, matn semantikasi

Аннотация: В данном исследовании анализируются художественные и смысловые функции аллюзивных имен в поэтическом сборнике "Атиргул" выдающегося представителя узбекской литературы Улугбека Хамдама.

Ключевые слова: Улугбек Хамдам, "Атиргул", аллюзия, поэтическое имя, художественный анализ, лирический герой, семантика текста

Abstract: This study analyzes the artistic and semantic functions of allusive names in the poetry collection "Atirgul" by Ulugbek Hamdam, a prominent representative of Uzbek literature.

Keywords: Ulugbek Hamdam, "Atirgul", allusion, poetic name, literary analysis, lyrical hero, text semantics

Kirish. O'zbek she'riyatining zamonaviy davri namoyondalari orasida Ulug'bek Hamdamning ijodiy merosi alohida o'rin tutadi. Uning "Atirgul" to'plami she'riy tafakkur va badiiy ifoda vositalarining nozik uyg'unligini namoyon etadi. Adabiy asarlarda allyuziv nomlardan foydalanish muallif niyatini anglash, asarning ko'p qatlamli mazmunini ochish va lirik qahramon portretini to'liq tasavvur qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Allyuziya – bu boshqa adabiy asarlar, tarixiy voqealar, afsonaviy qahramonlar yoki ma'lum madaniy ramzlarga ishora orqali matnning semantik chuqurligini oshiruvchi badiiy vosita hisoblanadi [1]. She'riyatda nomlar nafaqat lirik mavzuni belgilaydi, balki muayyan tarixiy, ijtimoiy va madaniy kontekstni ham jonlantiradi [2].

Tadqiqot jarayonida matn tahlili, taqqoslash va interpretatsiya metodlaridan foydalanildi. Allyuziyalar tahlilida Genette narratologik nazariyasi va Kristeva intertekstuallik konsepsiyasiga tayangan holda she'riy matnlar ko'p qatlamli o'qildi [3]. O'zbek adabiyotshunosligi adabiy onomastika va she'riy til vositalarini o'rganishda boy tajribaga ega. Alimlar H.Yarmuhammad, B.Nazarov, N.Mallaev kabilarning asarlarida badiiy matn tarkibidagi nomlarning pragmatik va poetik funksiyalari atroflicha yoritilgan [4]. Zamonaviy she'riyatda allyuziv nomlar asosan tarixiy shaxslar, diniy ramzlar va adabiy pretsedentlar orqali namoyon bo'ladi. Bu vositalar shoir tomonidan lirik qahramon ruhiy kechinmalari, falsafiy mulohazalari va milliy-madaniy identifikatsiyasini ifoda etishda qo'llaniladi [5]. Ulug'bek Hamdamning ijodiy uslubi she'riy matn strukturasi

an'anaviy va zamonaviy elementlarning uyg'unligiga asoslanadi. Uning she'rlarida folklor namunalari, sharq mumtoz adabiyoti va zamonaviy lirika sintezi yaqqol ko'zga tashlanadi [6]. Sharq she'riyatida nomlarning ramziy ma'nolari qadim zamonlardan beri muhim ahamiyat kasb etib kelgan. Yunus Emre, Fuzuliy, Navoiy kabi shoirlar asarlarida ham shaxs nomlari orqali chuqur falsafiy g'oyalar ifodalangan [7].

"Atirgul" to'plamidagi she'rlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Ulug'bek Hamdam allyuziv nomlarni turli semantik va badiiy funksiyalarda qo'llaydi. Birinchidan, "Isyon ishtiyoqi" she'rida shoir Tangri obraziga murojaat qiladi va lirik qahramonning ruhiy izlanishlarini ifodalaydi. Matnda keltirilgan "Hijron tuni cho'kib borayotgan payt, rux ko'zini to'sdi ikki qorachug', meni aldov bilan yupatdilar so'ng, bildimki, barcha narsa Yolg'on" satrlari lirik qahramonning ichki kurashini va aldanishdan xalos bo'lish istagini aks ettiradi. Bu she'rda Tangri obrazi insonning oliy kuchlarga murojaat qilish, o'z mavjudligining ma'nosini topish intilishining ramzidir. Ikkinchidan, she'rda keltirilgan "Ruhim dengiz yanglig' mavjlanur, mavjlanur, Jismim sohil kabi yo'l to'sur, yo'l to'sur..." misralari orqali shoir tabiiy elementlar nomlarini metaforik ma'noda qo'llaydi. Bu yerda ruh dengizga, jism esa sohilga qiyoslanadi va inson mavjudligining ikkilamchi tabiati ko'rsatiladi [2]. Uchinchidan, diniy va ma'naviy nomlar jumlasidan "Yolg'on" va "Rost" kabi obrazlar falsafiy chuqurlikka ega. "Itoat manzili" she'rida keltirilgan "O'tib bormoqdaman uzun yo'llardan, Qalblarga hasratning rasmini solib. Daryolardan kechdim, o'tdim cho'llardan, Baribir men mag'lub, qismatdir g'olib" misralari orqali shoir ma'naviy yo'l va taqdirni ifodalaydi [8].

Xulosa. Ulug'bek Hamdamning "Atirgul" she'riy to'plamida allyuziv nomlar muhim badiiy-estetik funksiyani bajaradi. Tarixiy shaxslar, diniy ramzlar va falsafiy tushunchalar orqali shoir o'z she'riy dunyosining semantik chuqurligini ta'minlaydi. Allyuziyalar lirik qahramon obrazini shakllantirishda, falsafiy g'oyalarni ifodalashda va milliy-madaniy identifikatsiyani mustahkamlashda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, shoir allyuziv nomlarni nafaqat bezak elementi sifatida emas, balki matnning mazmuniy tuzilmasini shakllantiruvchi asosiy komponent sifatida qo'llaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Chandler, D. and Munday, R. (2020) A Dictionary of Media and Communication. Oxford: Oxford University Press.
2. Abdullayev, V. (2018) 'O'zbek she'riyatida badiiy-estetik nomlar', Filologiya masalalari, 3, pp. 45-52.
3. Genette, G. (1997) Palimpsests: Literature in the Second Degree. Lincoln: University of Nebraska Press.
4. Nazarov, B. (2015) O'zbek adabiy tili va uslubiyat. Toshkent: O'qituvchi.
5. Quronov, D. va Mamajonov, Z. (2019) 'Zamonaviy she'riyatda ramzlar tizimi', Til va adabiyot ta'limi, 6, pp. 34-39.
6. Yo'ldoshev, Q. (2017) XX asr o'zbek she'riyati poetikasi. Toshkent: Fan.

7. Каримов, Н. (2016) 'Аллюзия как средство интертекстуальности',
Вестник филологии, 2, сс. 67-74.

8. Mirzayev, T. (2020) 'She'riy matnda nominatsiya muammolari', Sharqshunoslik, 1,
pp. 78-85.

